

Z. SZABÓ: Selected passages of the history of Hungarian geophysics V

Az első külföldi expedíció

Köszönhetően az Eötvös-inga egyre nagyobb nemzetközi hírnevének, 1923 nyarán az angol kormány egyik legnagyobb olajvállalata, a Burmah Oil Company Ltd. (BOC) londoni igazgatója kérésrel fordult a báró Eötvös Loránd Geofizikai Intézetéhez, hogy az akkor még Indiához tartozó Khairpur szövetségi államban (napjainkban a terület Pakisztánhoz tartozik) végezzen kőolajkutatást célzó torziós-inga-méréseket. A terepi méréseket a téli száraz időszakra ütemezték, mert a nyári monszun idején a terepi közlekedés nehézséggel és a moszkító nagy száma miatt a terepi munka komoly akadályokba ütközött volna.

A felkínált szerződés szerint PEKÁR Dezsőt mint a kutatások vezetőjét havonta 150, RENNER Jánost pedig 75 angol font illette, ami tekintélyes összeg volt, értékét az akkor éppen jelentősen inflálódó koronában nem érdemes megadni, de hogy fogalmat alkothassunk az összeg nagyságáról, PEKÁR Dezső négyhavi jövedelméért vehetett volna egy Eötvös-ingát. 1927-ben pedig, a pengő bevezetésekor 1 angol font közel 23 pengőt ért! A fizetésen felül a felmerülő utazási, szállás- és ételmezési költségeket a vállalat biztosította. Érdekességként említem meg, hogy az első expedíció ideje alatt a szeszesital- és dohányszámokat is megtérítették, amit a következő expedíció idején már megtagadtak. Pekárék reklamációjára, hogy miért változtatták meg a feltételeket, azt a választ kapták, hogy az eredeti megállapodás szerint az ital- és dohányköltségek az első expedíció alatt sem jártak volna, de ezek a tételek az előző elszámoláskor elkerülték figyelmüket. Mivel a könyvelési hibát saját adminisztrációjuk követte el, eltekintettek a tévedésből kiutalt összegek visszakérésétől.

Az expedícióhoz szükséges műszerek és berendezések becsomagolása és az előírt tífusz- és himlőoltások után vonaton utaztak Triesztig, ahol az expedíciós felszerelés 10 ládájával együtt behajóztak a Lloyd Triestino Pilsna nevű hajójára. November 1-én indultak Velence és Brindisi érintésével, majd Kréta szigete mellett elhajózva érkeztek Port Saidba, a Szezi-csatorna bejáratához. A csatornán való átkelés 10 órát vett igénybe, majd a Vörös-tengeren hajózva kijutottak az Indiai-óceánra. Aden érintésével 18 napi hajózás után érkeztek Bombaybe, ahol az olajtársaság emberei várták őket. Néhány napos bombayi tartózkodás után újabb 2 napos hajóút következett, egy már jóval kisebb gőzösön az Indus torkolata közelében fekvő Karachiba, ahol a helyi mohamedán uralkodó vendéglettek. A még hiányzó terepi felszerelés megvásárlása után vonattal utaztak tovább a 450 km távolságra eső Khairpurba.

A felméréendő terület kopár, sík, sivatagos vidékre esett, ahol a száraz évszakban, az utak rossz állapotától eltekintve, különösebb terepi nehézségekkel nem találkoztak. Az expedíció személyzete 60 főből állott. A felszerelést 20 db, kizárólag fa alkatrészekből épített, ökrök vontatta kétkerekű kordén szállították és az állatállományhoz az ökrökön kívül további két ló, két teve, egy szamar és néhány tehén is tartozott. Kihasználva a száraz időszakot, négy hónapon keresztül pihenőnap nélkül dolgoztak. A BOC vezérkara viszont hozzájárult, hogy a ledolgozott pihenőnapok kompenzációjaként a terepi munkák befejeztével néhány hetes körutazást tegyenek Indiában. A lehetőséget kihasználva Pekárék nagy utazást tettek. Terepi munkájuk és utazásuk során mintegy 400 fényképfelvételel készítették, melyeknek jelentős hányada a mai napig fennmaradt (cikkünk első négy képe ezek közül való).

A fakerekű, ökrök vontatta kordén levő ládákban szállítják az ingát

Körutazásuk végén Bombay kikötőjéből indulva, a már ismert útvonalon hajózva érik el az olasz csizmát, de most ennek nyugati partja mentén Trieszt helyett Genovába tartanak. Hét hónapi távollét után érkeznek Budapestre.

Az olajvállalat meg volt elégedve a mérési eredményekkel. 1924 novemberében Mr. DEWHURST, a vállalat igazgatója közli PEKÁR Dezsővel, hogy geológusaikkal egyeztetve kutatófúrást mélyítenek az Eötvös-ingával kimutatott maximum tetőzónájának közelében. Egyben felkéri PEKÁRT egy újabb expedícióra, ezúttal az előző területtől jóval keletebbre, Upper Assam területén Digboi közelében végzendő torziósinga-mérésekre. A területet sűrű őserdő borítja, a terepviszonyok az előbbinél sokkal kedvezőtlenebbek. A mocsaras terepre hivatkozva felveti az ötletet, hogy az előző expedíció során alkalmazott ingák helyett Rybár-ingát kéne alkalmazni. „*Úgy gondoltuk, hogy előnyös lehet a Rybár professzor által feltalált*

¹ Beérkezett: 2009. január 13-án

² Magyar Állami Eötvös Loránd Geofizikai Intézet,
H-1145 Budapest, Kolumbusz u. 17-23.

kisebb típusú inga használata. Mely mindössze 60-70 font súlyú, ezért könnyen hordozható. Úgy hallottuk, hogy más előnyei mellett az érzékenysége és megbízhatósága is nagyobb, mint a régi ingáké." Ez érdekes új információ, mert azt jelenti, hogy már 1924-ben megjelent a Rybár-féle inga a piacon. Ez az inga még minden valószínűség szerint vizuális leolvasású volt, mivel a fellelt dokumentumok szerint 1929-ben éppen e körül alakult ki polémia PEKÁR Dezső és RYBÁR István között (I. Szemelvények IV., 49. évf. 1. szám).

RENNER János (sötét öltönyben) vezetésével az észleléshez készülnek, jobbra az ingasátor sarka látható

PEKÁR válaszában közli, hogy az ő általa kifejlesztett inga természetesen jobb, mint a Rybár-féle, és amennyiben neki Rybár-ingával kell mérnie, akkor nem vállalja a felelősséget a mérési adatok megbízhatóságáért. Egyben arra kéri Mr DEWHURST-t, hogy ez a dolog maradjon kettejük között, mert ő RYBÁR professzorral baráti viszonyban van, és nagyon kellemetlen lenne számára, ha úgy tünne, hogy ő a Rybár-inga ellen cselekszik.

Európainak nem könnyű feljutni az elefánt hátára... PEKÁR Dezsőnek ehhez még létrára is szüksége volt

Hamarosan érkezik a válasz, melyben T. DEWHURST megköszöni PEKÁR véleményét, mert, mint írja: „ a közel-

múltban kiderült, hogy az Anglo-Persian Oil Company Ltd. által vásárolt Rybár ingával Perzsiában sok probléma merült fel, melyeket főleg a szélsőséges hőmérsékleti viszonyoknak tulajdonítanak. Lehet, hogy a Rybár inga laboratóriumi körülmények között kiválóan működik. Ennek ellenére úgy gondolja, hogy a piacon kapható ingák közül még mindig a régi típusú Eötvös-inga a legmegbízhatóbb terepi műszer".

A második expedícióra 1925-26 telén került sor, lényegében az elsődöz hasonló feltételek között. Erre az expedícióra kígyómarás elleni szérumot is vittek magukkal, ami a későbbiekben, szerencsére, feleslegesnek bizonyult. Az előző expedíciónál két hónappal korábban, szeptember 1-én szálltak fel a Cracovia fedélzetére. Bombayből két napos vonatozás után értek Calcuttába, majd további két nap után Digboiba, a leendő expedíció központjába. A nehezebb körülmények miatt az expedíció létszáma 110 fő volt, majdnem duplája az előbbinek. A tábor 28 sátorból állt. A felszerelést 12 elefánt és 12 ökrös szekér szállította.

Az olajat egyelőre még csak keresik... Ezek a „járművek” vízzel is beérik

A terepi munka befejeztével Pekárék megint nagy utazást tettek a környéken. Utazásuk során Darjeelingben felkeresték KÖRÖSI CSOMA Sándor sírját is. Hazafelé ismét Bombayben szálltak hajóra, ahol útítársuk volt Rabindranath TAGORE, a neves indiai költő. Kilenc hónappal indulásuk után, előző útjukhoz hasonlóan, Genovában szálltak partra.

Az angolokat továbbra is érdekelték a torziósinga-mérések. PEKÁR tanácsára elküldték két munkatársukat Budapestre, hogy elsajátítsák a mérésekhez szükséges ismereteket. Ezt követően az 1927-28-as terepi idényben SZÉCSÓDY Miklós vezetésével már nagyrészt maguk végezték a további kutatásokat, ugyancsak Upper Assam területén.

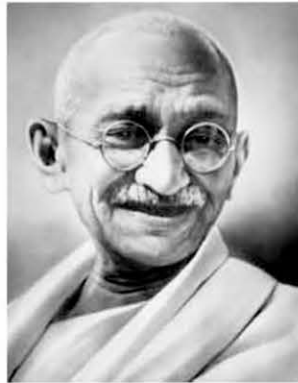
A három expedíció során mintegy 1750 km² kiterjedésű területen és 220 km szelvény mentén összesen 357 torziósinga-állomást telepítettek. Az első két expedíció során a gravitációs észlelések mellett, bár nem volt kötelességük, földmágneses méréseket is végeztek. 15 állomáson a földmágneses tér három (D, H, I) komponensének meghatározása alapján kiszámították a tér abszolút értékét. További 242 állomáson pedig csak a horizontális intenzitás értékét mérték meg. Expedíciós tevékenységük-

ről PEKÁR az alábbiakat írja: „A távol Kelet nehézségei és veszélyei közepette teljesítettük hazafias kötelességünket. Sikeresen igazoltuk az angolok előtt a magyar génusz alkotásának Eötvös ingájának használhatóságát a petróleumkutatásban.”

Hazatérésük után PEKÁR Dezső különböző fórumokon ismertette indiai munkájukat és utazásaikat. Az élvezetes stílusban előadott vetített képes élménybeszámolóknak köszönhetően hamarosan India-szakértő hírnévre tett szert. E hírnévnek köszönhetően, amikor az indiai engedetlenségi mozgalom került a nemzetközi érdeklődés előterébe, egy újságíró megkereste PEKÁR Dezsőt, hogy kikérje véleményét az indiai viszonyokról. A riport megszületett és érdekes fejleményei lettek.

Pekár Dezső, az India-szakértő

A történet némi áttétellel Mahatma GANDHI, a nagy indiai hazafi személyéhez kapcsolódik. A mai olvasónak talán már nem sokat jelent GANDHI neve, ezért röviden tekintsük át, ki is volt ő valójában.

Mahatma GANDHI: „Először magadban kell létrehozni a változást, amit a világtól követelsz.”

Mahatma GANDHI (1869–1948) az indiai függetlenségi mozgalom vezéralakja, a békés ellenállás jelképe. Londonban szerzett jogi diplomát, majd 1893-tól 1914-ig egy indiai cég jogtanácsosaként Dél-Afrikában dolgozott, ahol a hindu kisebbség jogaiért harcolt. Ebben az időben alakította ki a polgári engedetlenségen és a passzív ellenálláson alapuló filozófiai rendszerét. 1915-ben tért vissza Indiába, ahol hamarosan a függetlenségi mozgalom vezetőjévé vált.

Harcolt a szegénység enyhítéséért, a nők felszabadításáért, a különböző vallások és etnikumok békés egymás mellett éléséért, a kasztrendszer eltörléséért, a gazdasági önellátásért és mindenekelőtt India függetlenségéért. Ekkor kapta híveitől a *Mahatma* jelzőt, aminek jelentése „Nagy lélek”. A brit hatóságok többször letartóztatták és bebörtönözték, de megtörni nem tudták. India függetlenségét elérte, a hindu–muzulmán megbékélést viszont nem sikerült megvalósítania. 1948-ban, miközben arra akarta rávenni a hindu közösséget, hogy tegyen engedményeket a muzulmán kisebbségnek, Új-Delhiben egy szélsőséges hindu nacionalista meggyilkolta.

Történetünk idején, 1930 márciusában tiltakozó menetet szervezett a só lepárlására kivetett adó ellen. Az ún. Sómenet során Ahmedabadból hívei több ezres tábort a 400 km-re fekvő Dandiba vezette. E tettéért 60 000 társával egyetemben letartóztatták, de a következő évben már Angliában tárgyal a brit kormánnyal.

A Sómenet hívta fel a nemzetközi sajtó figyelmét az egyre erősödő indiai függetlenségi mozgalomra. A magyar újságíró ekkor kereste fel az India-szakértő hírében álló PEKÁR Dezsőt, és készítette vele az alábbi, a későbbiekben bonyodalmat okozó interjút. A riport a Magyarország című

lap 1930. április 5-i számában *A hindu szabadságmozgalom teljesen jogosult, de teljesen reménytelen* címmel, *Pekár Dezső* professzor nyilatkozik indiai élményeiről és *Gandhi* kilátásairól alcímmel jelent meg, véletlenül pont azon a napon, amikor GANDHI követői élén megérkezett Dandiba. Íme a cikk:

„Gandhi útjának közeli befejezése aktuálissá tette, hogy beszéljünk India egyik legkitűnőbb magyar ismerőjével, Pekár Dezső dr. miniszteri tanácsossal, a világhírű geofizikussal. Pekár két ízben járt be egész Indiát; egy expedíciónak volt vezetője, amely az Eötvös-féle ingával végzett méréseket a Burmah Oil Comp-nak. Ez a cég Anglia egyik legnagyobb olajvállalata, főrésztényese maga az angol állam, amely idejekorán rávetette magát az indiai olajforrásokra. Az expedícióban még egy magyar, Renner fővárosi tanár, vett részt és 100 indiai beenszülött.

— *Mi a véleménye méltóságodnak Gandhi szabadságmozgalmáról? És általában az indiai viszonyokról?*

— Ez a szabadságmozgalom nem az első Indiában és cseppet sem kecsegtet több sikerrel, mint az eddigiek. A 315 milliónyi beenszülöttet csupán 200 000 angol dirigálja. Ebből 75 000 a felfegyverzett katona. Az angolok jól tudják, hogy ez az elenyészően csekély százaléku fehér ember tökéletesen elegendő az ezerhat-százszor akkora népesség kordában tartására. Az összetartás teljes hiánya megbénítja a beenszülöttek cselekvő-erejét. A mozgalom a legnagyobb mértékig jogos — hiszen ez az igénytelen, koldus nép szörnyen elnyomott, — de eredményes nem lehet. Minden európai fantáziát felülmúl az indiai széthúzás. Egységes indiai népről szó sem lehet. Vallási, faji, nyelvi és szektai eltérések hatalmasodtak el közöttük. Az én száztagú expedíciómban nem volt három ember, aki megértette volna egymás elveit. Két egyetemet végzett, kulturált hindu asszisztensem például más-más szektának volt tagja. Sohasem étkeztek egy időben, egyik a földön, másik asztalnál evett. Nagyon hálásak voltak nekem, mert egyenrangú emberként kezeltem őket (az angolok nem fognak hinduval kezét), de csak egyszer fogadhatták el meghívásomat ebédre, másodszor már nem, mert a személyzetük kijelentette, hogy azonnal elhagyják a truppot, ha megtudják, hogy a két hindu mohamedán szakács főztjéből eszik.

A mohamedán sem fogad el hindutól egy pohár vizet se. Mialatt lent voltam Kalkuttában, volt egy kisebb fajta összecsordulás a hinduk és mohamedánok között, az utcákon ötven halott maradt. De nemcsak a két fővallás hívői állnak szemben egymással, hanem a körülbelül 3000 kaszt tagjai is. Ezek társadalmi és ipari egyesülések. Mindegyiknek szigorúan keretezett szabályai vannak. A tagoknak például csak saját kasztjukon belül szabad nősülni. Nevetséges differenciák vannak közöttük. A fazekasok között például külön kasztot alkotnak, akik a fazekat jobbra és másik kasztot, akik a fazekat balra forgatják. Külön kaszt volt az elefántok vezetői. Ezeknek például szabályaik közt volt, hogy csak folyóvizet ihattak. 5-6 mérföldnyi távolságra mentek, míg patakra akadtak, annak vizét itták, bármilyen piszkos is volt. Persze, így sohasem voltak kéznél,

mindig késtek, a szidás sem használt, mert a hinduk napjuk legnagyobb részében ópiummámborban lézengenek.

Ha a munka nem jól ment, azt mondták az angolok, vegyenek több munkást, csak: jobban fizetni őket nem volt szabad! A száz ember dolgát Magyarországon 6 is elvégezte volna, de a hinduk rettenetesen lusták és mindegyiküknek saját reszortja van. Mindenhez más személy kell. Egy, aki ruhát tisztít, másik, aki a fürdőt elkészíti.

— *Allandó a hinduk felszabadulási törekvése?*

— Igen. Lapjaik is vannak a törekvések szolgálatában. Természetesen minden kulturáltabb kasztnak külön-külön. Egyik asszisztensem a legelőkelőbb, mondhatni mágnás-kaszt tagja volt, amely minden szabadságmozgalomban részt vett. Elhoztam az újságjuk egyik jubileumi számát, amely az összes európai és amerikai szabadságharc leírását tartalmazza. A mi 48-as küzdelmünk is meglehetősen hűen benne van. Az 1858-as hindu szabadságharcot, amelyet az angolok „lázádnak” neveztek, csak egy esztendő múlva tudták letörni, az angoloknak rettenetes veszteségeik voltak, a bennszülöttek kegyetlensége nem ismert határt. Az angolok mindamellett határozottan nagy érdemeket is szereztek Indiában. Nekik köszönhető, hogy az intelligencia nagy számmal van képviselve a hinduk között. Gyönyörű egyetemeket létesítettek az indiai nagyvárosokban és klinikákat a rengeteg ragályos betegség leküzdésére. Érdekes, hogy a hinduk mozgolódtak az egyetemi angol nyelv ellen is. Erre az angolok egy nemes gesztussal felajánlották: „válasszatok hát nyelvet! Mi legyen?” A pánindiai kongresszus azonban eredménytelen maradt, a hinduk nem tudták elhatározni, melyik legyen az uralkodó a tíz főnyelv és háromszáz dialektus közül, amelyeket ők maguk sem értenek meg. Maguk kérték, hogy maradjon az angol nyelv az előadási nyelv.

Az angolok érzik fölényüket, tudják, hogy a széthúzásnak köszönhetik uralmukat. Agent provocateurökkel szítják az ellentéteket a szekták és kasztok közt. A szabadságmozgalomnak meg az orosz szovjet segít titokban.

— *Mi lenne, ha a mostani szabadságmozgalom eredményes lenne?*

— Erről szó sem lehet! A szerencsétlen hinduk nem fognak boldogulni ez alkalommal sem. Pedig könnyű dolguk lenne. A legnagyobb testületek, vasútállomások stb. élén csak egyetlen fehér ember van. Alatta száz és száz bennszülött. Ha a hinduknak nagyobb tettereje lenne, 24 órán belül leállíthatnák a vasutakat. Nekik is vannak fegyveres katonáik. De nem tudnak összetartani, az ellentétek olyan nagyok, hogy még hosszú ideig nem rázhatják le magukról az igát. Az angolok ezt jól tudják, nem is félnek túlságosan, pedig katasztrofális lenne rájuk nézve India elvesztése.

— *És mi lesz, ha Gandhit holnap elfogják?*

— Már többször elfogták. Legutóbb a szövetségi mozgalom miatt. Akkor is kiengedték, 'betegségére való tekintettel'. Most is csak ez fog történni."

A Pekár-interjú Londonban is olvasták, és valaki eljutatta Indiába a cikk angol nyelvű összefoglalását, amely a The Pioneer c. indiai angol nyelvű újságban „London,

April 11" keltezéssel, *An Hungarian Views India* (Hogyan látja egy magyar Indiát) címen jelent meg:

„Dr. Pekár Dezső, a híres magyar tudós, aki két utazást tett Indiában, visszatérve Budapestre nincs elragadtatva az indiai emberek képességei felől és ezért a 'hihetetlen fajt, vallási és nyelvi megosztottságot' teszi felelőssé.

Egy magyar újságban leírva benyomásait az indiai életről, dr. Pekár meg van győződve, hogy Mr. Gandhi indiai szabadságmozgalma a korábbi mozgalmakhoz hasonlóan eleve kudarcra ítéltetett. Ma már tudjuk, hogy tévedett.

The Pioneer 1930. április 11-i számában megjelent cikk részlete

Dr. Pekár a kasztrendszer hatása iskolapéldájaként elmondja, hogy expedíciója kb. 100 emberből állt, de három nem tudott egyetérteni életszemléletében. 'Két hindu asszisztensem, intelligens, egyetemet végzett emberek, különböző időben táplálkoztak, egyik asztal mellett, másik a földön. Hálásak voltak nekem, hogy egyenlőként kezeltem őket, de nem fogadhatták el vacsora-meghívásomat' — írja.

Dr. Pekár hasonlóképp szigorú az indiai munkásokkal szemben és ismét a kasztrendszer hibáztatja. 'Senki sem végzi el a másik munkáját' — írja. Meg van győződve, hogy hat magyar munkás elvégezhette volna száz indiai

munkáját, miközben ez utóbbiak még további segítséget követeltek.

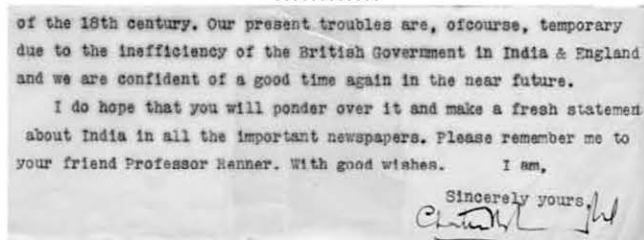
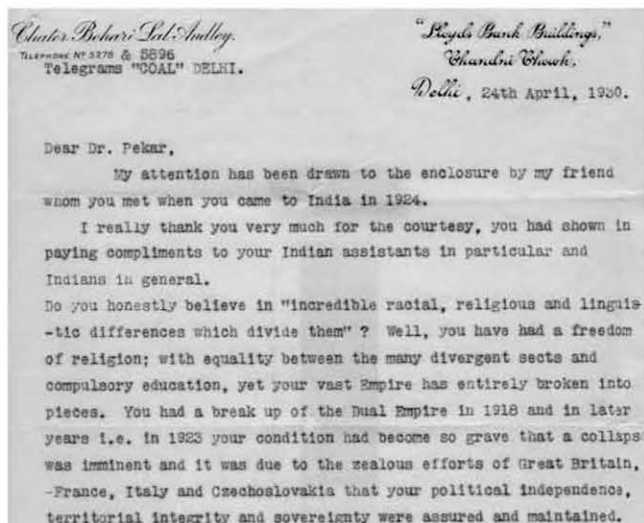
Dr. Pekár elismerését fejezi ki a brit adminisztráció iránt az oktatás népszerűsítése, egyetemek alapítása, orvosképzés, egészségügyi körülmények javítása és járványok elleni harc terén. Végül azt állítja, hogy az indiaiak számára lényegbevágó az angol nyelv.

Az újság eljutott Jugal Behari Lal, PEKÁR egyik volt indiai asszisztense kezébe is, aki megmutatta a cikket Chandni Chowk nevű barátjának. A barát felháborodott az olvasottakon, és az alábbi levelet intézte PEKÁRhoz:

„Delhi, 1930. április 24.

Kedves Dr. Pekar,

Egy barátom, akivel 1924-ben Indiában találkoztam, hívta fel a figyelmemet a mellékelt újságcikkre.

Chandni CHOWK PEKÁR Dezsőhöz intézett levelének részletei

Valóban nagyra értékelem az Ön udvariasságát, amikor kifejezte nagybecsülését indiai asszisztensei, és általában az indiaiak iránt. (Asszisztensével Pekár valóban meg volt elégedve. 'A Survey of India', az indiai angol térképészeti hivatal tisztviselői. Egyetemet végzett intelligens úriemberek, akikkel én természetesen mint egyenrangúakkal bántam, dacára az angolok kárba vesztett figyelmeztetésének: ne fogják velük kezét, ezek nem európaiak.' — írja róluk.) De valóban őszintén hisz a 'hihetetlen faji, vallási és nyelvi különbségekben, melyek megosztják őket?' Rendszerben, Önöknél vallásszabadság volt a sok különböző szekta között és kötelező oktatás; ennek ellenére hatalmas birodalmuk darabokra szakadt! A dualista birodalom 1918-ban felbomlott és a későbbi években (1923-ban) a helyzetük olyan súlyossá vált, hogy az összeomlás közvetlen veszélye fenyegette Önö-

ket. Egyedül Nagy-Britannia, Franciaország, Olaszország és Csehszlovákia lelkes igyekezetének köszönhető, hogy politikai függetlenségük, területi integritásuk fennmaradhatott.

Jól emlékszem, azokban a napokban érkezett Indiába négyszázezer rúpia fizetésért, plusz teljes költségtérítésért. Indiaiakkal dolgozott, teljes meglepedésére. Nagyra értékelte munkájukat, modorukat és szokásaikat, mert Ön egy telhetetlen mohó személy, vagy ahogy Shakespeare mondja: 'Ó alantas magyar ember!'. Sok pénzre tett szert az indiai földből és ma képes azt mondani, hogy 'az expedíció kb. 100 emberből állt, de három nem tudott egyetérteni az életszemléletében'.

Felteszem Önnek a kérdést: ki tehet erről? Ha Ön át tanulmányozza Akbar uralkodásának történetét és Csernajeve tábornok uralkodásának történetét Turkesztánban, meg fogja érteni a helyzetet. Majd kicsit később azt állítja, hogy: 'hat magyar munkás elvégezhette volna száz indiai munkáját, miközben azok még további segítséget követeltek'. Ismét azt kérdezem Öntől, kit terhel a felelősség ezért? Úgy gondolja, mi ugyanannyi élelmet és kényelmet kaptunk az élettől, mint Önök, magyarok és más fehérek?

Nem tudom megérteni az Ön mentalitását, amikor elismeréssel adózik az indiai brit adminisztrációnak, amikor pedig az angolok nagy többsége, mint például Braithwaite és Graham Pole ezredesek a jelenlegi képtelenségekért saját honfitársaikat hibáztatják.

Nem akarom érzéseiben megsérteni azáltal, hogy Ön elé tárom hatalmas birodalmuk II. Frigyes uralkodása előtti állapotát¹, és bízom abban, hogy a jövőben kerülni fogja az olyan támadásokat ellenünk, amelyeket mostanában tett, amikor leírta benyomásait az indiai életről egy magyar újságban megjelent cikkében. Szórol szóra egyetérték Önnel abban, hogy Mr. Gandhi India szabadságáért folytatott mozgalma eleve kudarcra ítéltetett, de tud Ön valami más, hatékonyabb módszert javasolni számunkra, hogy a jelen problémákból kilábaljunk? Kövessük talán az Önök példáját és robbantsunk ki forradalmat V. György király ellen, utánozva az Önök 1918. november 13-i forradalmát Károly király ellen? Önöknek voltak fegyverei, de mi még botokkal és tégladarábokkal sem vagyunk felfegyverezve!

Kapcsolatunk a kormánnyal mindig szívélyes és ragaszkodó, amióta az adminisztrációt Oudei Vizier és Peshwas a 18. század végén átruházta Nagy-Britanniára (bízva a Lord Wellesley és Wellington herceg által ígért jó kormányzásban). Az indiai brit kormányzat képtelenségeinek köszönhető jelen bajaink, természetesen, csak időlegesen. Bízunk abban, hogy a közeljövőben újra jobb idők köszöntenek ránk!

Remélem, hogy fentiekben elgondolkodva valamennyi fontosabb újságban új nyilatkozatot tesz közzé Indiáról. Kérem, adja át üdvözlőmet barátjának, Renner professornak is!

Fogadja jókívánságaimat

Őszinte tiszteelője,
Chandni Chowk"

¹ Rejtély, mire gondol? Esetleg Mária Terézia és a porosz II. Frigyes hadakozására, melynek során Ausztria elvesztette Sziléziát.

Érdekes levél, írójáról semmi közelebbit nem tudunk, mindenesetre nemzetközi kérdésekben is járatos művelt személy lehetett. Leveléből képet kapunk arról, hogy mennyit tudhatott a Monarchiáról és hazánk történetéről egy indiai értelmiségi az 1930-as évek elején. Meg kell állapítanunk, hogy nem keveset, még akkor is, ha egyes megállapításai meglehetősen sajtóságosak. De legyünk őszinték: mi többet tudunk e kontinensnyi ország történelméről?

A levélváltás lezajlott, további lépésekről nincs tudomásunk. A történetből mindenesetre levonhatjuk azt az örök érvényű tanulságot, hogy nem árt óvatosnak lenni és min-

dent kétszer megfontolni, mielőtt egy, a mienktől eltérő életfelfogású, hagyományú és kultúrájú nép szokásairól és kultúrájáról ítéletet alkotunk és nyilatkozunk.

HIVATKOZÁS

PEKÁR Dezső 1941: Bárány Eötvös Loránd. A torziós inga ötven éves jubileumára. Budapest. A Kis Akadémia kiadása, 339 oldal